

દોર્મુઝમાં તેલના જહાજોની અવર જવર નહીંવત થઈ જતાં મોંઘવારી વધશે

પશ્ચિમ એશિયા (મિડલ ઈસ્ટ) માં ઇરાન, અમેરિકા અને ઇરાકનો તેલનો વસ્તુ નીકળેલા ચુદ્ધ વૈશ્વિક સ્ટોકે ઊર્ધ્વ સુરક્ષાના પાયા હથમચાવી દીધા છે. ભારત માટે આ માત્ર રાજદ્વારી પડકાર નથી, પરંતુ આર્થિક સ્થિતિમાં મોટું તોફાન છે. આ સંઘર્ષની સીધી અસર ભારતના ક્રૂડ ઓઇલના સલાય અને મોંઘવારી પર ખેલા મળી રહી છે. વિશ્વના કુલ ક્રૂડ ઓઇલના વેપારનું લગભગ ૨૦% અને ભારતની જરૂરિયાતનું અડધાથી વધુ તેલ દોર્મુઝની સમુદ્રધુની (Strait of Hormuz) માંથી પસાર થાય છે. ઇરાન દ્વારા આ રૂટ પર નિયંત્રણ કે અવરોધ ઊભો કરવાની ચેતવણીએ તેલના ભાવમાં ખેડદાર ઉછાળો આણ્યો છે. માર્ચના પ્રથમ સપ્તાહમાં જ બેન્ચ ક્રૂડના ભાવ

\$90 થી \$95 પ્રતિ બેરલને પાર કરી ગયા છે. ભારત પોતાની જરૂરિયાતનું ૮૫-૮૮% ક્રૂડ આયાત કરે છે, તેથી તેલના ભાવમાં દર \$1 નો વધારો ભારત પર વાર્ષિક અંદાજે રૂ.16,૦૦૦ કરોડનો વધારાનો આર્થિક બોજ નાખે છે. આ મુશ્કેલ સમયમાં ભારતની રાજનીતિ ફરી એકવાર રણિયા તરફ વળી છે. રણિયન ક્રૂડ અત્યારે ભારત માટે 'સેફ્ટી વાલ્વ' સમાન સાબિત થઈ રહ્યું છે. અમેરિકાએ ભારતીય રિઝર્વોનીઓને રણિયન તેલ ખરીદવા માટે આપેલી વિશેષ છૂટ છતાં, લોજિસ્ટિક્સ અને વીમાના પ્રોમિયમમાં થતો વધારો રિઝર્વોનીઓના નફા પર કાતર ફેરવી રહ્યો છે. ખે ચુદ્ધ લાંબુ ચાલશે તો આ સરતું તેલ પણ ભારતને મોંઘું પડી શકે છે.ભારત પાસે અત્યારે ૨૫ થી

૫૦ દિવસનો ક્રૂડ અને રિઝર્વો પ્રોડક્શનનો સ્ટોક ઉપલબ્ધ છે, જે ટૂંકા ગાળાની રાહત આપે છે. પરંતુ ખે ખાડીના દેશોમાંથી આવતો પુરવઠો લાંબો સમય ખોરવાશે તો ભારતમાં ક્રૂડની અછત સર્જશે. પેટ્રોલ-ડીઝલના ભાવની વાત કરીએ તો સરકારી ઓઇલ કંપનીઓ પર ભાર વધારવાનું દબાવ વધશે. રાંધણ ગેસના સપ્લાયમાં પણ અવરોધ આવી શકે છે, કારણ કે ભારત ઘણો ખરો ગેસ કટાર અને UAE થી મંગાવે છે. પરિવહન ખર્ચ વધતા પાઇપલાઇન અને અન્ય જીવનજરૂરી વસ્તુઓ મોંઘી થવાનું બેખમ તોળાઈ રહ્યું છે. દોર્મુઝની સમુદ્રધુની વિશ્વના તેલ વેપાર માટેની સૌથી મહત્વની નળી છે. વિશ્વના કુલ તેલ વપરાશનો અંદાજે ૨૦% થી ૨૫% હિસ્સો અહીંથી પસાર થાય છે. સાઉદી અરેબિયા, ઈરાક, યુએઇ (UAE) અને કુવૈત જેવા મોટા તેલ ઉત્પાદક દેશો પોતાનું ક્રૂડ ઓઇલ આ માર્ગે જ એશિયા અને યુરોપના દેશોમાં મોકલે છે. ખે આ માર્ગ માત્ર થોડા દિવસો માટે પણ બંધ થાય, તો વૈશ્વિક બજારમાં તેલના ભાવ આસમાને પહોંચી શકે છે. ભારત માટે આ જળમાર્ગ તેની 'લાઇફલાઇન' સમાન છે. ભારતના કુલ ક્રૂડ

ઓઇલની આયાતનો લગભગ ૫૦% થી ૬૦% હિસ્સો આ માર્ગે આવે છે. ભારત માત્ર તેલ જ નહીં, પરંતુ રાંધણ ગેસ (LPG) અને નેચરલ ગેસ (LNG) માટે પણ કટાર અને યુએઇ જેવા દેશો પર નિર્ભર છે, જેનો પુરવઠો દોર્મુઝમાંથી જ પસાર થાય છે. તેથી, આ વિસ્તારમાં થતી કોઈપણ સૈન્ય હિલચાલ સીધી ભારતના સામાન્ય નાગરિકના રસોડાના બેન્ચ પર અસર કરે છે.

૨૦૨૬ના પ્રારંભિક મહિનાઓમાં ઈરાન અને પશ્ચિમી દેશો વચ્ચેના ચુદ્ધ જેવી સ્થિતિને કારણે દોર્મુઝમાં અવરોધો ઊભા થયા છે. ઈરાને અનેકવાર આ માર્ગ બંધ કરવાની ધમકી આપી છે. જ્યારે પણ આ વિસ્તારમાં ટેન્કરો પર હુમલા થાય છે અથવા નોકાદળની જમી થાય છે, ત્યારે વીમા પ્રોમિયમ અને શિપિંગ ખર્ચમાં ઘટાડો વધારો થાય છે. આનાથી ભારતીય રિઝર્વોનીઓ માટે તેલ મોંઘું બને છે, જે અંતે પેટ્રોલ-ડીઝલના ભાવવધારામાં પરિણમે છે. આ ગંભીર સ્થિતિને પહોંચી વળવા ભારત બે સ્તરે કામ કરી રહ્યું છે. વૈકલ્પિક માર્ગો અને સ્ટ્રોત: ભારત હવે ખાડી દેશો પરની નિર્ભરતા ઘટાડી રણિયા અને

આફ્રિકન દેશો પાસેથી વધુ તેલ મંગાવી રહ્યું છે.સ્ટ્રેટેજિક પેટ્રોલિયમ રિઝર્વોની વાત કરીએ તો કટોકટીના સમયે કામ લાગે તે માટે ભારતે ભૂગર્ભમાં તેલનો મોટો જથ્થો સંગ્રહિત કર્યો છે, જે અંદાજે ૧૦ થી ૧૫ દિવસની જરૂરિયાત પૂરી કરી શકે છે. નોકાદળની ભૂમિકા: ભારતીય નોકાદળ 'ઓપેશન સંકલ્પ' હેઠળ ભારતીય તેલ ટેન્કરોને દોર્મુઝમાંથી સુરક્ષિત રીતે પસાર કરવા માટે સુરક્ષા પૂરી પાડી રહ્યું છે. દોર્મુઝ સ્ટ્રેટના ઇતિહાસ પર નજર કરીએ તો શરૂઆતમાં આ વિસ્તાર સ્થાનિક પરિચય (ઈરાની) અને આરબ શાસકોના નિયંત્રણમાં હતો. ૧૦મી થી ૧૫મી સદી દરમિયાન, અહીં 'દોર્મુઝના રાજ્યો' (Kingdom of Omus) નું શાસન હતું, જેઓ આ વિસ્તારના વેપાર પર પકડ ધરાવતા હતા. દોર્મુઝના ઇતિહાસમાં સૌથી મોટો વળાંક ત્યારે આવ્યો જ્યારે પોર્ટુગીઝોએ તેના પર આક્રમણ કર્યું. ૧૫૦૦માં પોર્ટુગીઝ સેનાપતિ અફોન્સો ડી અલ્બુકર્ક દ્વારા હુમલો કરવામાં આવ્યો હતો. ૧૫૧૫ સુધીમાં પોર્ટુગીઝોએ અહીં સંપૂર્ણ કબજો જમાવી લીધો અને એક મજબૂત કિલ્લો બનાવ્યો હતો. લગભગ ૧૦૦ વર્ષથી વધુ સમય સુધી આ મહત્વપૂર્ણ વેપારી માર્ગ પોર્ટુગીઝોના હાથમાં રહ્યો. ૧૬૨૨માં, ઈરાનના સફાવિદ વંશના શાસક શાહ અબ્બાસ પ્રથમ એ બ્રિટિશ ઈસ્ટ ઈન્ડિયા કંપનીની મદદ લઈને પોર્ટુગીઝોને અહીંથી હાંકી કાઢ્યા. ત્યારબાદ તે ઈરાન (પર્સિયા) ના શાસન હેઠળ આવ્યું હતું. વર્તમાન સમયમાં દોર્મુઝ ટાપુ અને સામુદ્રધુનીનો ઉત્તર ભાગ ઈરાનના સાર્વભૌમિક હેઠળ છે, જ્યારે તેનો દક્ષિણ ભાગ ઓમાન અને સંયુક્ત આરબ અમીરાત (UAE) ની જળસીમાઓને સ્પર્શે છે. દુનિયાને વીસ ટકા તેલ પુરુ પાડતા જહાજો દોર્મુઝમાંથી જ પસાર થાય છે. દોર્મુઝમાંથી તેલના ટેન્કરોની અવરજવર લગભગ બંધ થઈ ગઈ છે. બોઈંગ મેરીટાઇમ ઈન્ફોર્મેશન સેન્ટર (JMIC) ના ૬ માર્ચના રિપોર્ટ અનુસાર છેલ્લા ૨૪ કલાકમાં આ માર્ગથી માત્ર એક કોમર્શિયલ જહાજો પસાર થયા છે. આ બંને માલવાહક જહાજો હતા. આ સમયગાળા દરમિયાન કોઈ તેલ ટેન્કર ત્યાંથી પસાર થયું ન હતું. સામાન્ય રીતે આ માર્ગથી દરરોજ ડાઝબંધ વિશાળ તેલ ટેન્કરો પસાર થાય છે.

ચર્ચાપત્ર

ભેળસેળના માફિયાઓ સામે તંત્રનો ડર વધે નહીં તો શહેરના આરોગ્ય પર ખતરો

સુરત શહેરમાં પાઘ ભેળસેળનો વધતો વેપાર હવે માત્ર એક સામાન્ય ગેરકાયદેસર પ્રવૃત્તિ નથી રહ્યો, પરંતુ તે ગોઠવણોનું અન્ય સંગઠિત નેટવર્ક બની ચૂક્યો છે. તાજેતરમાં ફરી એક વખત શહેરમાં નક્લી પનીરનો મોટો જથ્થો ઝડપાયો છે. દર વખતની જેમ આ વખતે પણ સમાચાર બન્યા, જથ્થો જાત થયો અને કાર્યવાહી થઈ. પરંતુ મૂળ પ્રશ્ન હજુ યથાવત છે - શું આ કાર્યવાહીથી સમસ્યાનો અંત આવી ગયો છે? વાસ્તવિકતા એ છે કે જે પકડાયું છે તે માત્ર બરકના પકડાનો દેખાતો એક ટુકડો છે. તેની નીચે હજારો કિલો ભેળસેળયુક્ત પાણપદાર્થો રોજબરોજ બજારમાં ફરતા હોવાની ગંભીર શક્યતા છે. દૂધજન્ય પદાર્થો, મસાલા, મીઠાઈઓ અને અન્ય પાઘ વસ્તુઓમાં ભેળસેળ કરીને કેટલાક લોકો નફાની લાલચમાં શહેરના લાખો નાગરિકોના આરોગ્ય સાથે ખુલ્લેઆમ જુગાર રમતા દેખાઈ રહ્યા છે. પ્રશ્ન માત્ર એટલો રહ્યો છે. પ્રશ્ન માત્ર એટલો નથી કે ૧૪૦૦ કિલો નક્લી પનીર પકડાયું, અસલી પ્રશ્ન એ છે કે જે પકડાયું નથી તેનું શું? રોજબરોજ બજારમાં પહોંચતા હજારો કિલો ભેળસેળયુક્ત ખોરાક માટે જવાબદાર કોણ છે? પાઘ સુરક્ષા માટે જવાબદાર તંત્ર માટે આ માત્ર રેડ કરીને ફોટોગ્રાફ લેવાવવાનો વિષય નથી. આ સીધો શહેરના લાખો નાગરિકોના આરોગ્ય અને જીવન સાથે જોડાયેલો અત્યંત ગંભીર મુદ્દો છે. હવે સમય આવી ગયો છે કે તંત્ર ભેળસેળ સામેની લડાઈને માત્ર એક અભિયાન તરીકે નહીં પરંતુ સતત અને કડક અભિયાન તરીકે લે. નિયમિત તપાસ, કડક દંડ, લાઈસન્સ રદ કરવાની નીતિ અને જાહેરમાં નામ જાહેર કરવાની પારદર્શક વ્યવસ્થા વગર આ ભેળસેળના માફિયાઓ પર કાબુ મેળવવો મુશ્કેલ છે.

સુરત શહેરમાં પાઘ ભેળસેળનો વધતો વેપાર હવે માત્ર એક સામાન્ય ગેરકાયદેસર પ્રવૃત્તિ નથી રહ્યો, પરંતુ તે ગોઠવણોનું અન્ય સંગઠિત નેટવર્ક બની ચૂક્યો છે. તાજેતરમાં ફરી એક વખત શહેરમાં નક્લી પનીરનો મોટો જથ્થો ઝડપાયો છે. દર વખતની જેમ આ વખતે પણ સમાચાર બન્યા, જથ્થો જાત થયો અને કાર્યવાહી થઈ. પરંતુ મૂળ પ્રશ્ન હજુ યથાવત છે - શું આ કાર્યવાહીથી સમસ્યાનો અંત આવી ગયો છે? વાસ્તવિકતા એ છે કે જે પકડાયું છે તે માત્ર બરકના પકડાનો દેખાતો એક ટુકડો છે. તેની નીચે હજારો કિલો ભેળસેળયુક્ત પાણપદાર્થો રોજબરોજ બજારમાં ફરતા હોવાની ગંભીર શક્યતા છે. દૂધજન્ય પદાર્થો, મસાલા, મીઠાઈઓ અને અન્ય પાઘ વસ્તુઓમાં ભેળસેળ કરીને કેટલાક લોકો નફાની લાલચમાં શહેરના લાખો નાગરિકોના આરોગ્ય સાથે ખુલ્લેઆમ જુગાર રમતા દેખાઈ રહ્યા છે. પ્રશ્ન માત્ર એટલો રહ્યો છે. પ્રશ્ન માત્ર એટલો નથી કે ૧૪૦૦ કિલો નક્લી પનીર પકડાયું, અસલી પ્રશ્ન એ છે કે જે પકડાયું નથી તેનું શું? રોજબરોજ બજારમાં પહોંચતા હજારો કિલો ભેળસેળયુક્ત ખોરાક માટે જવાબદાર કોણ છે? પાઘ સુરક્ષા માટે જવાબદાર તંત્ર માટે આ માત્ર રેડ કરીને ફોટોગ્રાફ લેવાવવાનો વિષય નથી. આ સીધો શહેરના લાખો નાગરિકોના આરોગ્ય અને જીવન સાથે જોડાયેલો અત્યંત ગંભીર મુદ્દો છે. હવે સમય આવી ગયો છે કે તંત્ર ભેળસેળ સામેની લડાઈને માત્ર એક અભિયાન તરીકે નહીં પરંતુ સતત અને કડક અભિયાન તરીકે લે. નિયમિત તપાસ, કડક દંડ, લાઈસન્સ રદ કરવાની નીતિ અને જાહેરમાં નામ જાહેર કરવાની પારદર્શક વ્યવસ્થા વગર આ ભેળસેળના માફિયાઓ પર કાબુ મેળવવો મુશ્કેલ છે.

સુરત શહેરમાં પાઘ ભેળસેળનો વધતો વેપાર હવે માત્ર એક સામાન્ય ગેરકાયદેસર પ્રવૃત્તિ નથી રહ્યો, પરંતુ તે ગોઠવણોનું અન્ય સંગઠિત નેટવર્ક બની ચૂક્યો છે. તાજેતરમાં ફરી એક વખત શહેરમાં નક્લી પનીરનો મોટો જથ્થો ઝડપાયો છે. દર વખતની જેમ આ વખતે પણ સમાચાર બન્યા, જથ્થો જાત થયો અને કાર્યવાહી થઈ. પરંતુ મૂળ પ્રશ્ન હજુ યથાવત છે - શું આ કાર્યવાહીથી સમસ્યાનો અંત આવી ગયો છે? વાસ્તવિકતા એ છે કે જે પકડાયું છે તે માત્ર બરકના પકડાનો દેખાતો એક ટુકડો છે. તેની નીચે હજારો કિલો ભેળસેળયુક્ત પાણપદાર્થો રોજબરોજ બજારમાં ફરતા હોવાની ગંભીર શક્યતા છે. દૂધજન્ય પદાર્થો, મસાલા, મીઠાઈઓ અને અન્ય પાઘ વસ્તુઓમાં ભેળસેળ કરીને કેટલાક લોકો નફાની લાલચમાં શહેરના લાખો નાગરિકોના આરોગ્ય સાથે ખુલ્લેઆમ જુગાર રમતા દેખાઈ રહ્યા છે. પ્રશ્ન માત્ર એટલો રહ્યો છે. પ્રશ્ન માત્ર એટલો નથી કે ૧૪૦૦ કિલો નક્લી પનીર પકડાયું, અસલી પ્રશ્ન એ છે કે જે પકડાયું નથી તેનું શું? રોજબરોજ બજારમાં પહોંચતા હજારો કિલો ભેળસેળયુક્ત ખોરાક માટે જવાબદાર કોણ છે? પાઘ સુરક્ષા માટે જવાબદાર તંત્ર માટે આ માત્ર રેડ કરીને ફોટોગ્રાફ લેવાવવાનો વિષય નથી. આ સીધો શહેરના લાખો નાગરિકોના આરોગ્ય અને જીવન સાથે જોડાયેલો અત્યંત ગંભીર મુદ્દો છે. હવે સમય આવી ગયો છે કે તંત્ર ભેળસેળ સામેની લડાઈને માત્ર એક અભિયાન તરીકે નહીં પરંતુ સતત અને કડક અભિયાન તરીકે લે. નિયમિત તપાસ, કડક દંડ, લાઈસન્સ રદ કરવાની નીતિ અને જાહેરમાં નામ જાહેર કરવાની પારદર્શક વ્યવસ્થા વગર આ ભેળસેળના માફિયાઓ પર કાબુ મેળવવો મુશ્કેલ છે.

ગુનાખોરીના કળણમાં ફસાયેલ તત્કાલીન અમેરિકા...

2019 સુધી 'વેલી ઓફ ફિયર'ના બે ભાગમાંથી પહેલા ભાગનો અનુવાદ થઈ ચૂક્યો હતો. ત્યારબાદ લેખનનું કાર્ય સાવ અટકી ગયું. લખવાનો રસ સાવ જતો રહ્યો હતો, પરંતુ અગાઉની બે નવલકથાઓ વાંચી વાચકોના ફોન પાસ આવતા રહેતા અને બાકીની બે નવલકથા ન વ લ ક થ ા ગુ જ ર ત ની મ ા પ્રકાશિત કરવાનો તેમનો આગ્રહ રહેતો. અનેક પ્રયત્નો છતાં આગળ લેખનનું કાર્ય ન જ થઈ શક્યું. મેં લગભગ માની જ લીધું હતું કે હવે બાકીનાં કોઈ પુસ્તકો અનુવાદ કરી પ્રકાશિત થશે નહીં- (નિવેદન-જિગર શાહ). આ અનુવાદનું કથન છે. દરેક લેખક-અનુવાદકના

એ આર્થર કોનન ડોયલનો આ અર્થમાં જોતો નથી. એના અનુવાદો વાંચવાની પણ જે મજા છે એ ભાગ્યે જ બીજે મળે. 'વેલી ઓફ ફિયર'નામની આ નવલકથા એવી જ રસપ્રદ અને મનોરંજક તો છે જ સમાન્તરે એનું બીજું મૂલ્યવાન પાસુ એ છે કે આજથી બસો અઢીસો વર્ષ પહેલાનાં અમેરિકાનો માહોલ, ત્યાંની ગુનાખોરી, આયોજનબદ્ધ ચાલતી અંડરવર્લ્ડની પ્રવૃત્તિઓનો ચિતાર પણ મળે છે. યુરોપ અને અમેરિકાની પૂઠભૂમિમાં વિસ્તરેલી આ કથા બહુ મોટા ભુભાગને તો આશ્લેષમાં લે જ છે સમાન્તરે કાયદો અને વ્યવસ્થાની કમજોરીઓને ય આબાદ રીતે ઉપસાવે છે. આંતર કૃતિત્વરૂપે એમાં મજૂરવર્ગ અને શેઠ વર્ગ વચ્ચેનો ભયાનક સંઘર્ષ જ નથી આલેખાયો, એકબીજા તરફની તીવ્ર સુગ પણ પ્રગટ થઈ છે. મૂડીવાદી અને સમાજવાદી વિચારસરણીનો સંઘર્ષ પણ છે. અલબત્ત લેખકનો અભિગમ મૂડીવાદીતરફી પ્રગટ થયા વિના નથી રહેતો પણ બને તેવું તાટખ્ય જાળવીને ય મજૂરોને એક રાખતી સંસ્થાઓ, એમનાં કક્કર અભિયાનો, એ નિમિત્તે ચાલતી ગુનાખોરી

પકડવા માટેનું અભિયાન આ નવલકથામાં નથી. માત્ર જાસૂસી કથા ન રહેતાં એક આપા સમયપટમાં માનવજાતે, ખાસ કરીને મધ્યમ અને નિમ્નવર્ગની હાલાકીઓને વાચા મળી છે. પહેલો ભાગ પરંપરાગત રીતે જાસૂસકથા તરીકે વ્યાખ્યો છે પણ બીજા ભાગમાં લેખકને કોંકસ બદલાય છે. લેખકે ગંભીરતાથી મૂડીવાદી ગુનાખોરીના જગતમાં ય માનવતાં લઈને હિજરાતાં કેટલાક વ્યક્તિઓ, ભોગ બનતાં નિર્દોષ લોકો, નીડર પત્રકારોની પારાવાર મુશ્કેલીઓ - એ બધાનું આલેખન આખીએ કથાને બળવાન બનાવે છે. તમે થોડીવાર માટે પણ કથારસથી અલિપ્ત ન રહો, ચિત્તમાં ધારાપ્રવાહથી આખોય પરિવેશ રચાતો જાય એવું જીવન આલેખન અને એવો જ પ્રવાહી અનુવાદ આ નવલકથાના વાચનવેળાએ અનુભવાય છે. સુપ્રસિદ્ધ કાલ્પનિક પાત્ર એવા શેરલોક હોમ્સ વિશે એટલું બધું લખાયું છે કે એમાં શો ઉમેરો કરવો એ પ્રશ્ન થઈ પડે. એની સૂક્ષ્મ નિરીક્ષણની તીવ્રતા, અલગારી વ્યક્તિત્વ, જે કેસમાં ઈન્વોલ્વ થાય તે પછીનું એનામાં આવતું અજીબ એવું પરિવર્તન, દરેક બાબતને જોવાની એની રીત અને પાછું ખૂટતી કડીઓ પરોવીને એના દ્વારા થતો રહસ્યસ્ફોટ આ કથાઓને લા-જવાબ બનાવી આપે છે. કોંકર વોટ્સન, સાથી ઈન્સ્પેક્ટરો, ઘટનામાં સંડોવાયેલા પાત્રોની તેજસ્વીતા, એણે આપેલી ચેલેન્જને સમજીને સ્વીકારતો હોમ્સ આપણને પ્રતિપણે અચ્ચિત કરતો રહે-એ વિશેષોને કારણે કોઈપણ ઉમરે આ કથાઓ વારંવાર વાંચવી ગમે તેવી હોય છે. હવે તો ફિલ્મો અને સિરિયલો રૂપે પણ એ ઉપલબ્ધ છે, એની આદતો અને કથાઓની અસરો ઝીલીને જગતભરમાં કેટકેટલું લખાયું છે તેની પણ એક અચરજમાં નાંખનારી દુનીયા છે.

સંસ્થાનો અને ગરીબ-મજૂરો વચ્ચેની ખાઈમાં વચેટીયા સંસ્થાઓ, સ્થાપિત થઈ ચૂકેલા ગુડાઓની સિડિકેટ કેવી રીતે હત્યાઓ, કાવતારઓ અને દાદાગીરી કરીને બંને બાજુથી લાભ મેળવતા એના પર વધારે ફોંકસ રાખવામાં આવ્યું છે. સમાન્તરે નાજૂક એવી પ્રેમકથા, માનવચિત્તની દ્વિધાગત સ્થિતિ, કાયદાની મર્યાદાઓનો લાભ લેનારાઓની ભરમાળ, પોલીસતંત્રની લાચારી,

(વેલી ઓફ ફિયર (જાસૂસકથા) આર્થર કોનન ડોયલ, પ્ર.આ.1915, અનુ. જીગર શાહ, ગુજ.માં પ્ર.આ. 2026, પ્રકા. ફિલિક્સ પબ્લિકેશન, ઇ-501, સેઈફ્ટ પાર્ક, ગુજરાત ગેસ સર્કલ, અડાજણ રોડ, સુરત- 395 009, કુલ પાનાં- 208, ફિ. 275, કાચું પૂંદું, ડેમિ)

'વેલી ઓફ ફિયર'નામની આ નવલકથા એવી જ રસપ્રદ અને મનોરંજક તો છે જ સમાન્તરે એનું બીજું મૂલ્યવાન પાસુ એ છે કે આજથી બસો અઢીસો વર્ષ પહેલાનાં અમેરિકાનો માહોલ, ત્યાંની ગુનાખોરી, આયોજનબદ્ધ ચાલતી અંડરવર્લ્ડની પ્રવૃત્તિઓનો ચિતાર પણ મળે છે

જીવનમાં આવો તબક્કો આવતો હોય છે. જિગર શાહ એ તબક્કાને વટાવીને પાછા સક્રિય થયા પછી ઉપરા-છાપરી બે-ત્રણ અનુવાદ લઈને આવી રહ્યા છે એનો આનંદ વ્યક્ત કરું છું. અવકાશું છું. સાથોસાથ એમને અવાર-નવાર આગ્રહ કરવા રહેલાં વાચકમિત્રોની એ તીવ્ર ઈચ્છાને પણ બિરદાવું છું જેમણે અનુવાદકને સવત જાગૃત કરવા પ્રયત્નો કર્યા. શેરલોક હોમ્સનું નામ અને એના કારનામા હવે તો જગપ્રસિદ્ધ છે. કેટલી પેઢીઓના વાચનરસને પોષવા સાથે ગુનાહની દુનીયા અને અજીબ એવા કિસ્સાઓને ઉઠેલાવની માથાપચ્છીસીનો આનંદ આપ્યો છે. આ પ્રકારની કથાઓ-નવલકથાઓમાં ઓલ ટાઈમ ગ્રેટ

અને મૂડીવાદીઓનું આર્થિક અને માનસિક શોષણનું ચિત્ર આપવા સાથે એમના દ્વારા થતું મોટાપાયાનું માનવજીવનનું શોષણ પણ આલેખ્યું છે. 1885 આસપાસનાં સમયગાળામાં અમેરિકામાં મળી આવેલ ધાતુઓ, કુદરતી સંપત્તિઓનું દોહન કેવાં વિકૃત તરીકાથી ચાલતું હતું, એના કારણે જન્મેલી ગુનાખોરી, કિત્સાયુઓની નાગાઈ અને પંધાપણું પણ આ કૃતિમાં વણાઈને આવ્યું છે એટલે માત્ર કોઈ ગુનાખોરને

તળ સાથે જોડાયેલા સર્જક: નાનાભાઈ દ. જેબલિયા...

સંપાદકે આ ગ્રંથના પ્રાગટ્ય સંદર્ભે જે કહ્યું છે તે જોઈએ તો- આ પુસ્તકનો પ્રાદુર્ભાવ એક પરિસ્વાદની પ્રાપ્તિરૂપે થયો હતો. અને આ બીજી આવૃત્તિનું નિમિત્ત પણ એક પરિસ્વાદ બને છે. પહેલો પરિસ્વાદ 2010માં સર્જકની હયાતીમાં-ઉપસ્થિતિમાં સર્જકના ગામ સાવરકુંડલામાં થયો હતો. બીજો પરિસ્વાદ સર્જકના અવસાન બાદ 2022માં વિશ્વકોશ ટ્રસ્ટ અમદાવાદ ખાતે થયો હતો. જેમાં પ્રતિષ્ઠિત સર્જકવકાઓએ વક્તવ્યો રજૂ કર્યા અને લેખો પણ આપ્યા. નાનાભાઈ દ. જેબલિયાનું સર્જન ઘણું વિશાળ છે. પહેલા પરિસ્વાદ વખતે અને પુસ્તક કરતી વખતે એમાંના ઘણા વિષયોની ચર્ચા-સમીક્ષા કરવી રહી ગઈ હતી. જે બીજા પરિસ્વાદમાંથી પ્રાપ્ત થઈ. ઉપરાંત ઘટતું લખાવીને પણ આ બધું આ પુસ્તકમાં ઉમેરી લેવું જોઈએ, એવી લાગણી-માંગણીએ આ બીજી આવૃત્તિનો પ્રકલ્પ અસ્તિત્વમાં આવ્યો છે. (પૃ.5) આમ આ ગ્રંથ એ રીતે જોઈએ તો બે તબક્કામાં પ્રકાશિત થયું અને આ બીજી વેળાએ જાણીતાં સર્જક નાનાભાઈ દ. જેબલિયાના મોટાભાગના સાહિત્યને પરિણા લઈને સમીક્ષાત્મક અભિગમથી સર્જકલક્ષી ગ્રંથરૂપે પ્રાપ્ત થયું છે. નાનાભાઈ દ. જેબલિયાના સાહિત્ય વિશેનું આ નિરીક્ષણ જોવાથી આપણને ખ્યાલ આવે કે આ સર્જકની સાહિત્યદષ્ટિ છે, લખે છે- નાનાભાઈ જેબલિયાનાં સર્જનનાં મૂળ લોકજીવન અને લોકશિક્ષણમાં રહેલાં છે. નાનાભાઈનું સર્જકત્વ લોકજીવનનું બળ પામ્યું છે. માત્ર કથા નહીં, લોકશિક્ષણ અથવા કહો કે આઝાદી દર્શી આપણી ક્યાં ભૂલ થઈ છે તેનું વિશ્લેષણ અને પછી આંબેધી સાહિત્યસર્જન આરંભ્યું છે. ગઈ કાલની રખાવટ, ભેદભાવ વિનાનો જીવનવ્યવહાર અને મૂલ્યોની સામે આજનાં જ્ઞાતિ અને વર્ગ પ્રેરિત

આંદોલનો, મતની રાજરમત, ચીકુભાઈના પ્રધાનપદાં અને છગુમગુની સામાજિક શૈક્ષણિક સંસ્થાઓ, જેનો એક છેડો હંમેશાં ભ્રષ્ટાચારમાં છે, તેની તુલના નાનાભાઈ જેબલિયાનાં અનંત વિશ્વની મથામણ છે. જીવન તરફનો આવો નિરાળો સર્જન અભિગમ રાખનારા આ સર્જક એમનાં સર્જનના ભવિષ્ય વિશે જે કહે છે એ તો એથીએ નિરાળું છે (પૃ.9) એમ કહીને નાનાભાઈના સર્જનમાં રહેલાં વિશેષોને સરસ રીતે તારવી આપવામાં આવ્યા છે. આ ગ્રંથને કુલ સાત વિભાગોમાં વહેંચવામાં આવ્યો છે. પહેલા ભાગમાં આપણને પીઠ સમીક્ષકો મનસુખ સલ્વા, બાબુ દાવલપુરા, રઘુવીર ચૌધરીના લેખોમાંથી નાનાભાઈની રચનાઓને કેન્દ્રમાં રાખીને જાનપદી નવલકથાઓમાં આલેખાયેલ લોકજીવન, લોકસંસ્કૃતિનું ચિત્ર ઉપસાવવામાં આવ્યું છે. એમની નવલકથાઓના વિશેષોની, લાક્ષણિકતાઓની વિગતે ચર્ચા કરવામાં આવી છે. એમાંથી ઉભરતો આઝાવાદી ઉજાસ ચીંધવામાં આવ્યો છે. ખુદ નાનાભાઈ જેબલિયાનો લેખ - અનુભવના ટકોરા- આ બંધને સમૃદ્ધ કરે છે. એ લેખમાં પોતાની સર્જન કેફિયત આપતાં નાનાભાઈ જેબલિયા કહે છે- નવલકથાકાર તરીકે નવલકથા માટે મેં કોઈ પડકાર અનુભવ્યા નથી. હા, કથા મથાંતરે પહોંચે ત્યારે વાર્તા આગળ વધારવાને પડકાર અવારનવાર આવે. પાત્રો જામ્યા હોય, એનું વ્યક્તિત્વ પ્રગટ થઈ ગયું હોય એટલે કથાને આગળ વધારવાનો બનાવટી કોઈ પ્રયંચ એ સ્વીકારે નહીં. પોતાની આબરુ-ઈજ્જતને કારણે એ રીતસર હા-ના કરે. બોલેય એવું કે મેરબાન. ચીંધરા ફાગે હા. અમે એમાં આંબેધી પરી આવેલાં પાંદડા નથી. અને દિવસો સુધી મથવું પડે કે ટટગવું પડે. પણ પાછી લેખકની દયા આવતી હયો એમ વાર્તાને વળાંક આપનાર એકાદ

જોરૂકું પાત્ર આવી ચડે. સાથે એનું ભાવવિષ્ય લાવે અ વાર્તાને ધક્કો મારી આપે કે પાંચ-સાત પ્રકરણો ધરાવડ લખાઈ જાય. ત્યાં તો એની સાથેનો નાતો હોવાની વિસ્તૃત સમીક્ષા કરી છે. કેસર મકવાણાએ - માનવીય ધારણાઓને ધક્કો આપતી વાર્તાઓ કહી છે. તો આ વિભાગમાં પણ વાર્તાઓ વિશેની સર્જક કેફિયત મળે છે અને માં પોતે ઘટનાનો ઓળીપો કરું છું એમ કહે છે. રતિલાલ બોરીસારને પછીના ખંડમાં કટારલેખન વિશે લેખ આપ્યો છે. પછીના ખંડમાં અભ્યાસુ અધ્યાપક એવા મનોજ રાવલે નાનાભાઈ જેબલિયાની ઈતિહાસ આધારિત કથાઓ વિશે અભ્યાસપૂર્ણ લેખ કર્યો છે. એ જ રીતે કેસર મકવાણાનો લેખ અમીની બલિદાન કથાઓ વિશે છે. દલપતિ પંડિયારે સંતકથાઓ વિશે તો જગદીશ ત્રિવેદીએ હાસ્ય-વિનોદને લઈને નાનાભાઈની સાહિત્યમુદ્રા ઉપસાવી આપી છે. છેલ્લા ખંડમાં નાનાભાઈ જેબલિયાના વ્યક્તિત્વ અને સર્જન વિશે સમગ્રલક્ષી વાત કરતા લેખોમાં વિનોદ ભટ્ટ, રમણલાલ જોશી, યશવન્ત મહેતા, રાવેશ્યામ શર્મા, મનોહર ત્રિવેદી, રજનીકુમાર પંડ્યાના પ્રતિભાવો સાંપડ્યા છે. આ આખોય ગ્રંથ એક સર્જકની સાહિત્યમુદ્રા ઉપસાવવા સાથે એમના સર્જનની લાક્ષણિકતાઓને, એમની નીજી વિચારધારાને, જીવનરેખાઓને ઉપસાવી આપે છે. ભવિષ્યનાં કોઈપણ અભ્યાસી માટે આ સામગ્રી બહુ જ મૂલ્યવાન બને. એ સાથે સાહિત્યના ઇતિહાસ માટે, કોશ માટે અને સાહિત્યના અભ્યાસીઓ માટે પણ ઉપયોગી બની રહે તેમ છે. આ સર્જકના સાહિત્યને વાંચનારાઓ, ચાહનારાઓ માટે આ ર